

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Nicolai Cavssini Trecensis E Societate Iesv, De Eloqventia
Sacra Et Hvmana**

Caussin, Nicolas

Coloniae Agrippinae, 1626

De primo ordine figurarum. Quæ imagines vno, vel paucis verbis
exprimunt. Capvt XIX.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-68724](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-68724)

Rei magnæ humilis expositio definitur à Scruvio.

Tautologia.

Aquil. p. 11. Eandem rem pluribus verbis significat hoc schema. Differt autem per exiguò à superiori figura, Synonymia: Ibi enim singulæ partes ex ordine idem significantes ponuntur: hic vnus nominis, aut verbi prius positi vis deinceps pluribus verbis explicatur: vt si dicas, Senatus, populique Romani summum consilium, à quo ordine iura exterae nationes petunt. Hic enim vnum nomen Senatus prosecutionem accipit ex pluribus verbis, non aliud significantibus. Qui enim summum consilium dixit, & cum ordinem, à quo exterae nationes iura petant, non aliud, quam senatum dixit, sed prosequendo latius ornauit elocutionem.

Traductio.

Eiusdem verbi crebrius positi quædam distinctio: vt, Qui nihil habet in vita iucundius vitæ cum virtute vitam non potest colere: Cic. lib. 4. ad Heren. Eadem est cum analepsi.

Zeugma.

Int. Ruf. Est cum vnam verbum communiter multis sententijs iungitur ad omnes pari significatione pertinens, & adnexum, vt,

AENEAS Vrbe, & sociis, & classe relicta.

Latine hæc figura dicitur ligatio, vel annexio.

NE quid igitur à me in hac parte desideretur, vilius est istam figurarum nomenclaturam, ex Demetrio Phalereo, Hermogene, Longino, Alexandro, Aristidis scholiaste, Rutilio, Aquila, Rufiniano, Beda, & cæteris breuiter subijcere, tum propter antiquitatis auctoritatem, quam magni facio, tum propter variam, & sanè non inutilem *Χυδαίων* cognitionem. Sed quia multas in tot veterum observationibus esse minutias nemo non videt, nunc omiſſa leuiorum figurarum disquisitione, de vsu earum, quæ notiores sunt, & ad orationis ornamenta sæpius adhibentur, maxime Cicconianis exemplis pauca dicam.

De vsu, & Varijs ordinibus figurarum.

CAPVT XVIII.

Quod vestis corpori, stellæ celo, pratis flores, regum coronis margaritæ, scenæ & foro tabulæ, atque insignia, hoc orati-

oni figuræ, quibus nihil in oratorum apparatu magnificentius: sed tamen tenendus est in vsu quidam modus, ne si nimia fuerint, iisdem oratio potius obliui, quam distinctiui videatur.

Nescio enim quo pacto, non modo in rebus humanis, sed & in verbis contingere solet, vt summa voluptas fastidio sit vicina: & pulcherrima quæque si fuerint communiora, fatietate impleant animos potius, quam delectent. Itaque & in mundo recurrentes diei, & noctis vices lucem efficiunt mortalibus iucundiorum, & annum temperant hyemis rigor, feruor æstatis, amœnus veris decor, & autumnus grata maturitas, quæ à Deo in natura primum condita, orator in verbis (sunt enim quasi naturæ imagines) imitabitur, nec orationem figuris faciet, potius, quam decorabit.

Itaque nunc de earum vsu à nobis dicendum est, non eo quidem ordine, qui tyronibus tradi solet, sed qui instituto nostro, & dedolatis ingenijs sit commodior. Ac certè dum cõplector animo figuras omnes, vel ad docendum, vel ad mouendum fictas reperio.

Primum igitur de ijsagam, quæ ad illustre, & suauè genus dicendi, in quo potissimum effert se delectatio atinent, deinde gratis generis ornamenta, & figuras, quibus & docere, & mouere possumus, ostendam.

Figure ferè omnes, quibus hæc dicendi suauitas excolitur, aut in conformatione alicuius imaginis, aut in repetitione verborum, aut in dictionum nexu, & quadam gratia concinnitatis versantur. Quæ rerum imagines efformant, vel vno, aut paucis verbis faciunt: ex quo oriuntur metaphora, antonomasia, epitheta, periphraſes, synonymia, vel artificiosius, atque vberius expolunt imagines, vnde descriptiones emergunt.

De primo ordine figurarum.

Quæ imagines vno, vel paucis verbis expriment.

CAPVT XIX.

Prima series figurarum metaphoram, antonomasiam, epithetum, periphraſim, synonymiam comprehendet. De translatione hæc præscribit Demetrius.

Metaphora est ad vnum verbum contra-

§ § ¶ ¶

Et similitudo, quæ suauitatem, & splendorem addit orationi, ubi moderatè adhibetur, nam si frequentior fuerit dithyrambos scribemus, non orationes, neque violentas esse oportet istas translationes, sed ductas à similitudine: sunt autem hæc similia, Imperator, gubernator, auriga.

Non semper conuertuntur metaphora, licuit poëta radicem montis pedem appellare, hominis pedem appellare radicem non deest: licuit Apuleio, & Plinio pediculos nominare serpentes, dracones, pediculos nuncupare insanum est. Tutior est metaphora, & iucundior, quæ fit per similitudinē, addita quadam particula, aut quodam simili, quod Platonis, & Xenophonti familiare est. Optimæ sunt illæ, quæ tribuunt sensum rebus inanimis, vt de telo, in aduersam aciem inuolare cupit. Incidunt aliquandò ita propria, & clara, vt non, translata, sed naturæ videantur.

Et de ijs intelligendus M. Tullius, in oratore, cum dixit:

Ex omni genere frequentissimæ translationes erunt, quod eæ propter similitudinem, transferunt animos, & referunt, ac mouent huc, illuc, qui motus cogitationis celeriter agitur per se ipse delectat.

Rem quoque augere debent metaphora, & conciliare admirationem: qui cælum canere tuba dicit, cum tonat, rem magnam tenui metaphora dererit. Sunt enim tonitrua omni tubarum clangore vehementiora. Xenophon vndare exercitum dixit magnificè: at si vndas maris cum exercitu conferas, & exerciturire, ineptè loqueris: si audaciores sint tropi, fulciuntur epithetis. Theognis areum, lyram appellat, iudax est, addit sine fidebus, temperat metaphoram.

Metaphorâ necessitas genuit, delectatio, iucunditas, celebratio. Metaphorarum magistra optima consuetudo sermonis, omnia sunt penè metaphoricæ, & nos latent, mera vox, acutum ingenium, acer homo, duri mores, hæc sunt proprijs nominibus venustiora. Sed cauendum, maxime in soluta oratione, ne latius ductis metaphoris parabolas poëticas faciamus, quod Xenophonti excidit, *quasi equus solutus campo superbit, exultat, & calce ferit, &c.* Parabola hæc est poetica.

Antonomasia, & eius usus.

Antonomasia est pronominatio, siue significatio, vice nominis posita, vt, Adulter fortiorius, &, Furia religionum muliebrium Pro-

Clodio, apud Ciceronem: Mundi elementum optimum, pro cælo, apud Orpheum: *Orph. in* Mænas quinqueuira, pro Helena, apud Lycophronem. Ex quo apparet non adeo frequentem esse bonis oratoribus hunc tropum, *Lycophron. in Callistida.* quorum est proprietatem verborum confectari, non ficta vbique arripere, & certè in eo ridiculus vidèretur Lycophron, qui nihil penè dicit sine antonomasia, nisi se anigmata scribere profiteretur.

Primus vsus erit ad necessitatem, propter verbi penuriam, vt cum Aristoteles Cinedias molles, & veneras cantilenas appellat. *Vsus antonomasia.*

Secundus ad ornatum, vt cum Plato nominat caput, arcem corporis humani: voluptatem, malorum escam: linguam saporis magistræ: hepares, coquinam corporis: domicilium cupiditatum, gynæceum: iræ sedem, andronem: aquam, Deam sobriam. Hæc digna Platonis maiestate.

Tertius ad dissimulationem, cum de industria orationem volumus obscurare. Sic Alabarche, siue Arabarchen Hierosolymitanum, Pompeium nuncupat Tullius.

Quartus ad indignationem, & aganactesim. Rarè apud Ciceronem, Clodium, semper belluam, pestem, furiam, apud Demosthenem, pro Aeschine *δλεθρον γραμματεα* audies.

Epithetum.

Epithetum, vt habet Phauorinus in lexico, *δνομα τὸ ἐπι κυρίων ἢ προσηγορικῶν ὁ μωνόμοσ τὶ δέωρον δηλοῦν ἔπαυον ἢ φόρον,* est nomen proprijs, appellatiuisque additum, laudem, aut dedecus significans.

Vsus triplex discretionis, proprietatis, or- *Vsus epithetis.* natus. Primus est necessitatis, vt si Bosphorum nominans Thracium appellem, aut Cimmerium: sic epim distinctionem locorum facio.

Secundus est, in natura rei, & more loquendi, vt cum Deum optimum Max. Mariam virginem dicimus, quis enim ait Epiphanius, aut quo sæculo auus est, qui spiam profertre nomen sanctæ Mariæ, & interrogatus non statim intulit virginis vocem.

Tertius, ornatus, ad illustrem orationem conducens: nam si quis dicat Bruti prudentia Tarquinium expulit, latine, & eleganter dixisse videtur: sed quanto grauius, & sublimius hoc idem erit, si quis hoc modò epithetis exornet, Incredibilis, ac propè diuina Iunij Bruti prudentia, superbissimum, atque crudelissimum

mura

num regem Tarquinium, ab vrbe Romana, dominatu regio expulit.

Vt triplex epithetorum virtus, ita triplex virium: dehonestant enim orationem longa, intempestiua, crebra: longa, vt domiporta (quis enim hoc in oratione ferat) intempestiua, vt si quis raras aues, & nigros olores vbique nominet, quod apud Iuuenalem inuenit semel, opportunè tamen, & loco.

Rara avis in terris, nigroque simillima Cygno. Crebra, qualia solent esse eorum, qui epitheta confectantur frigide admodum, & pueriliter, quid opus est enim vbique nigrum eorum, niuem candidam, durum adamantem decantare, & nunquam existimare colophonem periodo impostum, nisi per superlatiuum aliquod frigidum concludatur.

Synonimia.

Synonimia est verborum idem significantium congeries, cuius vsus est in fuso dicendi genere Ciceroni perquam familiaris. His oratio modo quasi ingens fluuius affluentium vndarum accessione voluitur, modò incisus quasi iaculis armata vibratur. Hanc orationem, vt Nilum, aut Istrum fluentem admiror.

Quæ præcatus sum à Dijs immortalibus, iudices, more, instituto quemaiorum, illo die, quo auspicato comitijs centuriatis L. Murænam consulem renuntiaui, vræ res mihi, magistratuique meo, populo, plebique Romanæ, bene, atque feliciter eueniret: eadem precor ab iisdem Dijs immortalibus, ob eiusdem hominis consulatum, vnâ cum salute obtinendum, & vt vestræ mentes, atque sententiæ, cum Pop. Rom. voluntate, suffragijsque consentiant, eaque res vobis, populoque Rom. pacem, tranquillitatem, otium, concordiamq; afferat.

Ecce duodecim fermè synonyma in hac periodo, quibus carere potuisset, sed non sine detrimento grauitatis.

Ex alia parte quasi sagittæ infesto turbine erumpere videntur: O tenebra, ô lutum, ô sordides! & ego te non recordem, non furiosum, non mente captum, non tragico illo Oreste, aut Athamante dementiorem purem.

Qua synonyma videntur.

Animaduerte vt anaphora, quasi amento impulsâ vehementiorem habeat emissionem: atque vt ista habent admirabilitatem, & quandam gradationem, qua sensim ad maiora contendunt: ita nihil putidius, quam de triuo synonyma sine vilo delectu, & neruis

arripere, quæ onerant potius, quam ornant orationem.

Et illæ quidem figuræ ingerunt quandam conformationem imaginis: at quæ sequuntur longè illustriorem.

De secunda Serie figurarum, in illustri, & suauis genere dicendi, quibus icones rerum efformantur.

CAPVT XX.

Volusianus in epistola ad Diuum Augustinum inter cæteras instrumenti Rhetorici diuitias commendat Iconismatum pulchritudinem, & iure mentem enim valè ius ferunt oratores, qui hanc virtutem obtinent cumulatiùs.

Descriptio igitur, qua nihil in Rhetorù thesauris opulentius, in quatuor partes diuiditur, quarum prima imago, altera effictio, tertia notatio, quarta demonstratio, siue hypotyposis nominatur.

Imago est formæ cum forma, cum quadam similitudine comparatio. Ad quod genus referuntur parabole, quibus nihil clarius docet, nihil mouet suauius, nihil iucundius delectat.

Vis vanum doctrinæ simulatorem multis quidè libris, & studiorum insignibus refertù, sed elinguem, agnosce in Citharædo pisce.

Animaduerte, quæso, hominem, imò vanum simulatorem, & citharædo similitudinem inuenietis. Piscis est, Auditores, in mari rubro, discriminato vertice, pinnis aureis, & rutili coloris fulgore totus efflorescens, Citharam dorso gestat, nigris lineis, quasi fidiculis intectam. Expectans fortasse, vt canat nolite quæso, mutus enim est piscis: non dissimili modo iste magnam elegantissimorum librorum copiam circumfert, quanquam ne muticè quidem, aut hiscere in publico audeat.

Lucian. de anim. c. 11.

Vis auariciam: intrete in dipsade. Serpens perniciosissimus est, Auditores, Dipsas, puto, vocatur: huus venenum sitim excitat ardentissimam, ex quo fit, vt qui ab eo sem icti sunt, vina petant, & fontes, sed frustra, indies enim, imò in horas exardescit sitis, quanta potest esse maxima, & nulla portione restinguitur. Dipsas est, dipsas inquam, crudelis, auaritiæ sitis, & pecuniarum cupiditas, quæ nunquam explatur.

Lucian. de dipsadibus.

Effictio est expressio corporis, vt: Hunc dico